

Lakivaliokunnan mietintö n:o 17 hallituksen esityksestä rikoslain täydentämisestä huumausainerikoksia koskevilla säännöksillä

Eduskunta on 29 päivänä syyskuuta 1992 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 180/1992 vp.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina oikeusministeri Hannele Pokka, lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist, lainsäädäntöneuvos Harri Palmén, lainsäädäntöneuvos Jarmo Littunen, hallitusneuvos Anna-Katriina Grönholm ja yllääkäri Leena Arpo oikeusministeriöstä, poliisiylitarkastaja Reijo Pöyhönen sisäasiainministeriöstä, hallitusneuvos Seppo Kiviniemi valtiovainministeriöstä, osastopäällikkö Jarkko Eskola ja ylitarkastaja Jukka Mäki sosiaali- ja terveysministeriöstä, vs. osastopäällikkö Markku Lounatvuori pankkitarkastusvirastosta, toimistopäällikkö Antti Turkama keskusrikospoliisista, toimistopäällikkö Esko Hirvonen tullihallituksesta, erityissuunnittelija Anne Hujala Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämisskeskus Stakesista, lakimies Arja Myllynpää ja yliopviisori Anu Suomela lääkelaikoksesta, yllääkäri Matti Rimpelä terveydenhuollon oikeusturvakeskuksesta, viskaali Riitta Virolainen Helsingin hovioikeudesta, oikeusneuvosmies Raija Toiviainen Helsingin raastuvanoikeudesta, osastopäällikkö Ritva Santavuori Helsingin kaupunginviskaalinvirastosta, rikosylikomisario Torsti Koskinen ja rikosylikonstaapeli Jan Bergström Helsingin poliisilaitoksesta, toimitusjohtaja Lasse Murto, johtaja Katriina Pajupuro ja vastaava lääkäri Antti Holopainen A-klinikkasäätiöstä, yllääkäri Pekka Heinälä Järvenpään sosiaalisairaialasta, osastopäällikkö Erkki Kontkanen Suomen Pankkiyhdistyksestä, toiminnanjohtaja Saini Mustalampi Suomen Vanhempainyhdistys Irti Huumeista ry:n ja Vapaaehtoisen huumeityön tukisäätiön edustajana, apulaistoiminnanjohtaja Santero Kujala Suomen Lääkäriliitosta, koulukuraattori Tapio Brusi Tampereen Hervannan koulusta, teatteriohjaaja Arto Putkonen Espoon nuorisoasemalta, nuoriso-ohjaaja Riitta

Ylipahkala, professori Per Ole Träskman, professori Pekka Koskinen, professori Raimo Lahti, professori Eero Backman, lääketieteen lisen-siaatti, M. Sc., psykiatri Kari Pylkkänen, valtiotieteen tohtori Pekka Hakkarainen ja valtiotieteen tohtori Osmo Kontula. Lisäksi tullisihteeri Heikki Sevón tullihallituksesta on käynyt näytein esittelemässä huumausaineita ja Vankilavirkailijain Liitto lähettänyt kirjallisen lausunnon.

Valiokunta on syyskuussa 1993 käynyt tutustumassa Ruotsissa Österåkerin vankilaan, jossa on vuodesta 1978 alkaen toiminut huumevapaa osasto.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan, että huumausainerikosten rangaistussäännökset siirrettäisiin huumausainelaista rikoslakiin, johon otettaisiin huumausainerikoksia koskeva 47 luku.

Huumausainerikosten tunnusmerkistöjä ehdotetaan täydennettäväksi Suomen allekirjoittaman Wienissä vuonna 1988 huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan tehdyn Yhdistyneiden Kansakuntien yleis-sopimuksen johdosta. Sopimus, jonka tavoitteena on tehostaa kansainvälistä yhteistyötä laitto-man huumausainekaupan tukahduttamiseksi, velvoittaa säätämään eräät huumausainerikoksia edistävät ja huumetaloutta ylläpitävät teot rangaistaviksi laajemmin kuin nykyisessä lais-samme.

Tunnusmerkistöt kirjoitettaisiin rikoslain kokonaisuudistuksessa noudatetun tavan mukaan nykyistä täsmällisemmiksi. Perusrikoksena olisi huumausainerikos, joka tarkoittaisi laitonta valmistamista, maahantuontia, maastavientiä, kuljettamista, levittämistä, hallussapitoa ja käyttöä. Törkeän huumausainerikoksen tunnusmerkistössä ankaroitamisperusteet lueltaisiin tyhjentävästi.

Wienin yleissopimuksen velvoitteet otettaisiin huomioon säännöksissä huumausainerikoksen valmistelusta ja huumausainerikoksen edistämisestä. Yleissopimus velvoittaa sopimusvaltiot myös kriminalisoimaan rahanpesun, mikä ehdotetaan toteutettavaksi laajentamalla rikoslain 32 luvun kätkemisrikos kattamaan nämä tapaukset. Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämistä koskevan rikoslain 16 luvun säännöksen rikosluetteloon lisättäisiin törkeä huumausainerikos.

Törkeän huumausainerikoksen vähimmäisrangaistus korotettaisiin yhteen vuoteen ja sen enimmäisrangaistus olisi edelleen 10 vuotta vankeutta. Menettämisseuraamuksia koskevat säännökset uudistettaisiin rikoslain kokonaisuudistuksen periaatteiden mukaisesti.

Esitys liittyy eduskunnalle erikseen annettuun esitykseen n:o 216/1992 vp uudeksi huumausainelaksi. Ennen Wienin yleissopimuksen ratifiointia on myös eräitä muita säännöksiä uudistettava. Rahanpesun osalta esitys liittyy Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen (ETA-sopimuksen) voimaan saattamiseen.

Valiokunnan kannanotot

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Rahanpesusäännökset. Suomen kansainvälisten velvoitteiden kannalta esitykseen sisältyvät rahanpesua koskevat kriminalisoinnit ovat uudistusehdotuksen merkittävin osa. Wienin yleissopimuksen 3 artiklassa ja Euroopan neuvoston konfiskaatiosopimuksen 6 artiklassa on asetettu tiukat velvoitteet, jotka eivät salli säännöksissä mitään kansallisia erityispiirteitä. Rikoslain 32 luvun rikostunnusmerkistöihin ehdotetut muutokset vastaavat valiokunnan saamien asiantuntijalausuntojen mukaan em. sopimusten ehdotomia kriminalisointivelvoitteita. Näin ollen valiokunnalla ei ole huomauttamista rahanpesusäännösten johdosta.

Huumausainerikos. Huumausainerikoksia käsittelevän uuden 47 luvun tärkein säännös on sen 1 §:ään ehdotettu perustekomuoto huumausai-

nerikos. Säännös on kirjoitettu voimassa olevan huumausainelain huumausainerikossäännöstä vastaavasti siten, että tekemuodot ovat käytännöllisesti katsoen samat ja rangaistusasteikko on täysin sama.

Huumausainerikoksen tunnusmerkistöön on vuodesta 1966 alkaen sisältynyt huumausaineen käytön kriminalisointi, jonka siis ehdotetaan jatkuvan ennallaan. Tämä on jakanut valiokunnan kuulemat asiantuntijat kolmeen eri ryhmään. Osa asiantuntijoista katsoo, ettei huumausaineen käytön pitäisi olla rangaistavaa, osa asiantuntijoista taas katsoo, että huumausainerikoksen tekemuodot pitäisi porrastaa siten, että huumausaineen käyttö olisi lievempi rikos kuin sen valmistaminen, maahantuonti, myynti tai levittäminen. Osa asiantuntijoista puoltaa hallituksen esitystä sellaisenaan.

Johdonmukaisesti noudatetulla tiukalla huumausainekontrollipolitiikalla on valiokunnan mielestä ollut myönteisiä vaikutuksia maamme huumetilanteeseen. Huumausaineiden laitton käyttö on kuitenkin jatkuvasti muun muassa kansainvälisen vuorovaikutuksen johdosta pyrkinyt yleistymään. Sen vuoksi on tärkeätä, että yhteiskunta edelleen selvästi osoittaa, ettei se hyväksy huumausaineiden käyttöä. Lasten ja nuorten on helpompi ymmärtää, että huumausaineiden käyttö on kiellettyä, kun se on rangaistavaa. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esityksessä omaksutun kannan hyväksymistä.

Hallituksen esitys on osa rikoslain kokonaisuudistusta. Esitykseen sisältyvät rangaistussäännökset on pääosin kirjoitettu rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa hyväksytyjen kirjoitusperiaatteiden mukaisesti. Huumausainerikosta koskeva säännös poikkeaa josain määrin rikosten eri tekemuotojen kirjoitustapaa koskevista yhtenäistämisperiaateista. Poikkeus on valiokunnan mielestä perusteltu, koska asian luonteesta johtuen uusi kirjoitustapa johtaisi väärinkäsityksiin. Sen ymmärrettäisiin yleisesti merkitsevän huumausainekontrollin lieventämistä, vaikkei sitä ole tarkoitettu. Valiokunta korostaa kuitenkin, ettei hallituksen esityksen eikä valiokunnan tarkoituksena ole muuttaa vallitsevaa rangaistusten mittaamiskäytäntöä, jonka mukaan huumausaineen käytöstä on yleisimmin tuomittu sakkorangaistus.

Rangaistus ja hoito. Hallituksen esityksen mukaan huumausaineista riippuvaisen rikosten tekijän saaminen asianmukaiseen hoitoon on

sekä hänen itsensä että yhteiskunnan kannalta tärkeää. Muun muassa tämän korostamiseksi hallituksen esityksessä on toimenpiteistä luopumista koskeva erityissäännös, jonka mukaan hoitoon hakeutumista voidaan pitää huumausaineen käyttöön liittyvissä rikoksissa perusteena syytteestä tai rangaistukseen tuomitsemisesta luopumiselle.

Valiokunta yhtyy näihin lakiehdotuksen perusteluissa esitettyihin näkökohtiin. Samalla valiokunta kuitenkin toteaa, että hoitoon hakeutumisen edistäminen käytännön tasolla vaatii huomattavia lisätoimenpiteitä yhteiskunnan puolelta. Siihen tarvitaan poliisi-, syyttäjä- ja oikeusviranomaisten sekä sosiaali- ja terveysturvaviranomaisten nykyistä parempaa yhteistyötä: toistensa työn tuntemista ja arvostamista, yhteistyöhalua ja yhteistyökykyä. Tarvitaan käytännössä toimiva hoitoonohjausjärjestelmä ja tosiasialliset mahdollisuudet saatavissa olevien hoitopalveluiden käyttämiseen. Hoidon saatavuus on vallitsevan taloudellisen laman myötä viime aikoina entisestään heikentynyt.

Valiokunta edellyttääkin, että asianomaiset ministeriöt yhteistyössä huolehtivat edellytysten luomisesta huumausainerikossäännöksissä säädetyille hoitoon sitoutumiselle niin, että toimiva hoitoonohjausjärjestelmä saadaan aikaan ja käyttöön ja että hoitoa varten varataan riittävät resurssit, jotta erityisesti nuorilla huumausaineista riippuvaisilla rikostenkijöillä on tosiasialliset mahdollisuudet hoitopalvelujen käyttämiseen.

Valiokunnan mielestä em. toimenpiteistä luopumista koskeva erityissäännös ei kuitenkaan vielä ole riittävä, kun tarkastellaan seuraamusjärjestelmäämme kokonaisuudessaan. Tuomioistuimilla ei ole mahdollisuuksia harkita rikostenkijälle parhaiten soveltuvan seuraamuksen käyttöä, kun vaihtoehtoja ei sakon ja vankeuden lisäksi ole. Valiokunta onkin useamman kerran esittänyt kaavamaisen seuraamusjärjestelmämme kehittämistä nykyistä monipuolisemmaksi. Valiokunta korostaa erilaisten hoidon ja rangaistuksen yhdistämisen mahdollistavien seuraamusten tarpeellisuutta.

Valiokunta edellyttääkin, että selvitetään mahdollisuudet täydentää seuraamusjärjestelmäämme uudella seuraamuksella, jossa rangaistukseen voidaan sisällyttää hoitojakso.

Huumausainerikosten torjunnan kannalta on olennaista, että vankiloiden huumausaineongel-

mat, jotka ovat viime aikoina pahentuneet ja aiheuttavat erilaisia ikäviä lieveilmiöitä, saadaan kuriin. Valiokunta pitää välttämättömänä, että huumausaineiden torjuntaa vankiloissa tehostetaan niin vankien kuin heitä tapaamaan tulevien henkilöidenkin osalta. Myös päihitteettömien erityisosastojen toiminta pitää saada vakaalle pohjalle. Nykyistä tehokkaampien keinojen käyttöön ottaminen edellyttää ainakin eräiltä osin lainmuutosta. Valiokunnan saaman tiedon mukaan tätä koskeva hallituksen esitys onkin oikeusministeriössä viimeistelyvaiheessa.

Huumausainerikosten käsittelyn yhteydessä on useilta tahoilta tuotu painokkaasti esiin, että etenkin alaikäiset ja nuoret käyttäjät pitäisi voida määrätä nykyistä pidempiaikaiseen tahdonvastaiseen hoitoon. Koska tällaiset ns. pakko-hoitoa koskevat asiat eivät kuulu lakivaliokunnan vaan sosiaali- ja terveysturvavaliokunnan toimialaan, lakivaliokunta ei ole tässä yhteydessä ryhtynyt käsittelemään tätä varsin kiistanalaista asiaa.

Yksityiskohtaiset huomautukset

16 luku

Rikoksista julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan

16 luvun 19 §. Pykälässä säädetään eräiden törkeiden rikosten ilmoittamatta jättämisen rangaistamisesta. Tässä yhteydessä ehdotetaan säädettäväksi, että myös törkeän huumausainerikoksen ilmoittamatta jättäminen on rangaistavaa.

Säännösehdotus on huolestuttanut terveydenhuollon piirissä työskenteleviä. Huomiota on kiinnitetty toisaalta hoitohenkilökunnan ja potilaan välisen luottamuksellisen hoitosuhteen vaarantumiseen ja toisaalta siihen, että terveydenhoitohenkilöstö saattaa rangaistuksen pelossa tehdä tarpeettomia ilmiantoja, kun ei osata arvioida, milloin kysymyksessä on törkeä huumausainerikos.

Valiokunta toteaa, että ehdotettu lisäys ei luuua ongelmia. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin nyt kuuluvat rikokset saattavat synnyttää samanlaisia tilanteita. Tiedossa ei ole, että käytännössä esimerkiksi lääkäreillä olisi ollut vaikeuksia tämän pykälän johdosta. On selvää, että ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnin tulee olla tahallinen, ennen kuin siitä voidaan tuomita rangaistukseen.

47 luku

Huumausainerikoksista

Luvun järjestysnumero ja johtolause. Valiokuntaan on nyt puheena olevan hallituksen esityksen jälkeen lähetetty käsiteltäväksi hallituksen esitys rikoslain kokonaisuudistuksen toiseksi vaiheeksi (HE 94/1993 vp), jossa muun muassa ehdotetaan, että rikoslakiin lisättäisiin uusi 47, 48 ja 49 luku, jolloin huumausainerikoksia koskeva luku muutettaisiin luvuksi 50. Tähän menettelyyn viitataan myös nyt puheena olevan hallituksen esityksen perusteluissa.

Valiokunta ehdottaa, että lopulliseksi tarkoitettu numerointi otetaan heti käyttöön ja luvun järjestysnumero 47 muutetaan numeroksi 50. Valiokunnan ehdottama numeroinnin muutos on tehtävä myös johtolauseeseen.

50 (47) luvun 1 §. Huumausainerikos. Pykälän 3 kohdan mukaan huumausainerikoksesta tuomitaan se, joka laittomasti myy, välittää, toiselle luovuttaa tai muulla tavoin levittää tai yrittää levittää huumausainetta.

Tätä kohtaa koskevilla pykälän perusteluilla on käsitelty lääkärin mahdollisuuksia syyllistyä toiminnassaan huumausaineen levittämiseen. Perustelut antavat asiasta virheellisen kuvan. Niissä on kokonaan jäänyt ottamatta huomioon, että lääkäreiden ammatinharjoittamisen valvonta on järjestetty lääkärin toimien harjoittamisesta annetulla lailla (562/78) sekä sosiaali- ja terveysministeriön antamilla ohjeilla lääkkeiden määräämisestä.

Perustelujen oikaisemiseksi valiokunta esittää seuraavaa.

Lääkäreiden ammatinharjoittamisen valvonta kuuluu terveydenhuollon oikeusturvakeskukselle ja lääninhallituksille. Lääkärin tulee noudattaa huumausaineiksi luettavien ja muiden pääasiassa keskushermostoon vaikuttavien lääkkeiden määräämisessä erityistä varovaisuutta mahdollisten väärinkäytösten estämiseksi. Lääkärin on luotettavasti todettava lääkityksen tarve. Kun lääkäri tietää, että lääkettä käytetään päihtymystarkoitukseen tai luovutetaan edelleen, hänellä ei ole oikeutta määrätä lääkettä. Asianmukaisena lääkärin toimien harjoittamisena voidaan kuitenkin pitää ohjeannoksen ylittävän lääkeannoksen määräämistä vieroitushoitoon sitoutuneelle potilaalle silloin, kun tarkoituksena on valvotuissa olosuhteissa suunnitelmallista aikaisemmin hallitsematon lääkkeiden käyttö ja lääkeannosten asteittainen vähentäminen.

Lääkäri osallistuu laittomaan huumausaineiden levittämiseen, jos potilas ei ole asianmukaisessa vieroitushoidossa ja hänelle määrätään lääkkeitä tietoisena siitä, että niitä käytetään päihtymistarkoitukseen. Laittomana huumausaineiden levittämisenä on myös pidettävä huumausaineiksi luettavien tai muiden pääasiassa keskushermostoon vaikuttavien lääkkeiden määräämistä tietoisena siitä, että potilas luovuttaa niitä edelleen. Kun lääkärin toimien harjoittamisessa todetaan tällaisia potilasturvallisuutta vaarantavia seikkoja, ne on viipymättä saatettava valvontaviranomaisen tietoon. Terveydenhuollon oikeusturvakeskus tutkii lääkärin ammatinharjoittamisen ja ryhtyy potilasturvallisuuden vaatimiin toimenpiteisiin, joita ovat esimerkiksi lääkkeiden määräämisoikeuden rajoittaminen ja lääkärin toimien harjoittamisoikeuden menettäminen. Mikäli lääkärin epäillään syyllistyneen huumausainerikokseen, oikeusturvakeskus siirtää asian poliisin tutkittavaksi.

50 (47) luvun 2 §. Törkeä huumausainerikos. Törkeä tekemuoto määritellään luettelemalla laissa tyhjentävästi ne tapaukset, joissa rikos voidaan katsoa törkeäksi. Lisäksi vaaditaan, että rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Valiokunta toteaa, että säännös, jonka vähimmäisrangaistusta on korotettu voimassa olevaan lakiin verrattuna, on kirjoitettu rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttuja periaatteita noudattaen. Sen vuoksi teon luokittelumiseksi törkeäksi ei kaikissa tapauksissa riitä, että yksi säännöksessä mainituista ankaroitamisperusteista täyttyy, koska teon tulee olla myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

50 (47) luvun 4 §. Huumausainerikoksen edistäminen. Pykälän rangaistussäännökseen sisältyy *toissijaisuuslauseke*, jonka mukaan huumausainerikoksen edistämistä koskeva säännös syrjäytyy, jos teko on rangaistava huumausainerikoksena tai törkeänä huumausainerikoksena.

Valiokunta ehdottaa, että *toissijaisuuslauseke* kirjoitetaan analogisesti rikoslain 32 luvun 6 §:n kanssa muotoon: "..., jollei teko ole rangaistava osallisuutena huumausainerikokseen tai törkeänä huumausainerikokseen ...".

Hallituksen esityksen tarkoituksen mukaisesti osallisuudella tarkoitetaan tällöin käsitteen laajassa merkityksessä myös rikoskumppanuutta.

50 (47) luvun 6 §. Menettämisseuraamus. Pykälän lähtökohta on, että menettämisseuraamus-

ta käytettäisiin vain turvaamistoimenpiteenä. Nykyisestä rangaistuksenluonteisesta kohtuuttomana pidetystä konfiskaatiosta luovuttaisiin. Säännöshedotuksen perusteella menetetyksi tuomittaisiin huumausaine, rikoksentekevälineet sekä huumausainerikoksen edistämiseen käytetyt varat ja lisäksi rikoksen tuottama hyöty menetettäisiin rikoslain yleissäännöksen perusteella.

Ollennainen muutos nykyiseen lainsäädäntöön verrattuna olisi se, ettei huumausaineen arvoa enää voitaisi tuomita menetetyksi. Tästä seuraisi, ettei syytetyn itse käyttämän eikä toiselle vastikkeetta luovuttaman huumausaineen arvoa tuomittaisi valtiolle menetetyksi.

Useat asiantuntijat ovat arvostelleet ehdotettua arvokonfiskaatiosta luopumista, koska se saattaa rikosentekijät keskenään eri asemaan sen perusteella, missä vaiheessa rikos paljastuu. Eräässä asiantuntijalausunnossa on kiinnitetty huomiota siihen, ettei rikoslain uudistustyössä ole johdonmukaisesti luovuttu arvokonfiskaatiosta, vaan säännöstelyrikoksia koskevassa luvussa omaisuuden arvokonfiskaation mahdollisuus on säilytetty (RL 46:10).

Valiokunnan mielestä on kriminaalipoliittisesti perusteltua säilyttää huumausaineen arvokonfiskaatio niissä tapauksissa, joissa huumausaine on menettämisseuraamuksen välttämiseksi kätkeyty tai hävitetty. Valiokunta ehdottaakin, että pykälän 1 momenttiin lisätään tätä koskeva, rikoslain 46 luvun 10 §:ää vastaava säännös.

Valiokunta korostaa, että arvokonfiskaatio koskee vain niitä tilanteita, joissa aine on hävitetty tai kätkeyty menettämisseuraamuksen välttämiseksi. Tarkoituksena ei ole, että nykyinen rangaistuksenluonteinen konfiskaatiokäytäntö, jossa myös myydyn tai käytetyn aineen arvo konfiskoidaan, jatkuu.

Jos kaksi tai useampi on tuomittava samaa omaisuutta koskevan arvonn menettämiseen, menettämisseuraamus tuomitaan heille yhteisvastuullisesti muun muassa rikoslain 46 luvun 10 §:ssä lausuttuja yleisiä oikeusperiaatteita noudattaen.

50 (47) luvun 7 §. *Toimenpiteistä luopuminen.* Pykälässä on erityinen säännös toimenpiteistä luopumisesta. Sen mukaan huumausaineen käytöstä ja huumausaineen käyttöön liittyvästä rikoksesta voidaan jättää syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jollei teko olosuhteet huomioon ottaen ollut omiaan heikentämään yleistä lainkuuliaisuutta. Syytteestä tai tuomitsemisesta voidaan myös luopua, jos tekijä osoittaa

hakeutuneensa sosiaali- ja terveysviranomaisen hyväksymään hoitoon.

Hallituksen esityksen mukaan erityissäännöstä on pidetty tarpeellisena sen vuoksi, ettei rikoslain yleisiä säännöksiä toimenpiteistä luopumisesta ole nykyisen huumausainelain aikana juurikaan käytetty huumausaineen luvattoman käytön tapauksissa. Myös valiokunnan mielestä on asianmukaista korostaa toimenpiteistä luopumisen mahdollisuutta huumausainerikolaisissa erityissäännöksellä. Säännös ei muodostu ”anteeksi-antautomaatiksi”, kuten eräät asiantuntijat ovat pelänneet, kun syyttäjä tai tuomari säännöstä soveltaessaan tapauksittain arvioi tilanteen kokonaisuudessaan ja harkitsee, onko toimenpiteistä luopuminen perusteltua.

Koska pykälän perusteluissa on jäänyt määrittelemättä, miten henkilö osoittaa hakeutuneensa hoitoon, mitä tarkoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisilla ja mitä näiden hyväksymällä hoidolla, valiokunta esittää seuraavaa:

— Tekijän tulee osoittaa hoitoon hakeutuminen hoitosopimuksella. Hoitosopimus ei velvoita hoitopaikkaa antamaan ilman asiakkaan suostumusta minkäänlaisia muita tietoja hoitosuhteesta.

— Hyväksyttävää hoitoa ovat julkisella rahoituksella järjestetyt tai julkista rahoitusta saavat sosiaali- ja terveydenhuollon hoitopalvelut. Tällöin käytettävänä ovat monipuoliset yleisesti käytössä olevat sosiaali- ja terveydenhuollon hoitopalvelut sekä hoidot lääkärin, psykologin tai psykoterapeutin yksityisvastaanotolla.

— Erityinen hoidon hyväksyttäminen ei ole tarkoituksenmukaista. Sen sijaan on asianmukaista, että sosiaali- ja terveysministeriö antaa tarkemmat yleisohjeet siitä, mikä on hyväksyttävää hoitoa.

Valiokunta katsoo, ettei pykälässä käytetty ilmaisu ”osoittaa hakeutuneensa hoitoon” anna riittävän voimakasta mielikuvaa siitä, miten hoitoon on tarkoitus suhtautua. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa, että pykälän loppuosa muutetaan muotoon: ”... tekijä osoittaa *sitoutuneensa sosiaali- ja terveysministeriön* hyväksymään hoitoon.”.

Edellä lausutun perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain 16 luvun 19 §:n 1 momentti ja 32 luvun 4 §, sellaisina kuin ne ovat 24 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa (769/90), sekä
lisätään 32 luvun 1 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 24 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa, uusi 2 momentti ja lukuun uusi 6 a § sekä lakiin uusi 50 luku seuraavasti:

16 luku

Rikoksista julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan

19 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

32 luku

Kätkemisrikoksista

1, 4 ja 6 a §

(Kuten hallituksen esityksessä)

50 luku

Huumausainerikoksista

1—3 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 §

Huumausainerikoksen edistäminen

Joka

1) huumausaineen laitonta valmistusta, viljelyä, maahantuontia tai maastavientiä varten valmistaa, kuljettaa, luovuttaa tai välittää välineitä, tarvikkeita tai aineita tietäen, että niitä käytettäisiin tähän tarkoitukseen, tai

2) varoja lainaamalla tai muuten rahoittamalla edistää huumausainerikosta tai sen valmistelua taikka 1 kohdassa tarkoitettua toimintaa tietäen, että rahoitus käytetään tähän tarkoitukseen,

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava osallisuutena huumausainerikokseen tai törkeään

huumausainerikokseen, huumausainerikoksen edistämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

5 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

6 §

Menettämisseuraamus

Tässä luvussa mainitun rikoksen kohteena ollut huumausaine on tuomittava valtiolle menetyksi. *Jos huumausainetta ei voida tuomita menetetyksi sen johdosta, että se on menettämisseuraamuksen välttämiseksi kätketty tai hävitetty, rikoksen tekijä ja siihen osallinen voidaan tuomita huumausaineen asemesta menettämään sen arvo joko kokonaan tai osaksi.*

(2—4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

7 §

Toimenpiteistä luopuminen

Huumausaineen käytöstä ja huumausaineen käyttöön liittyvästä muusta tässä luvussa tarkoitettua rikoksesta voidaan sen lisäksi, mitä rikoslain voimaannpanemisesta annetussa asetuksessa tai tässä laissa säädetään, jättää syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jollei teko olosuhteet huomioon ottaen ollut omiaan heikentämään yleistä lainkuuliaisuutta. Syyte voidaan myös jättää ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos tekijä osoittaa *sitoutuneensa* sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon.

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 11 päivänä marraskuuta 1993

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lax, varapuheenjohtaja Halonen ja jäsenet Hassi (osittain),

Häkämies, Komi, Lehtinen, Luhtanen, Mäkelä, Mölsä, Polvi, Rossi (osittain), Savela, Suhola (osittain), Tykkyläinen, Viljanen ja Vuoristo.

Vastalauseita

I

Suomalainen yhteiskunta joutuu kohtaamaan jo lähitulevaisuudessa huumausainekysymyksen toisella tavalla ja toisella tasolla kuin nykyisellään. Olemme saaneet olla tähän asti huumausaineitten suhteen jokseenkin rauhassa. Ongelma on ollut marginaalinen.

Koska ”maata on lailla rakennettava”, lainsäätäjän tulee varautua tilanteeseen lainsäädännöllä jo ennalta, ennen kuin riistäytyneen tilanteen pakottamana joudutaan asiaa korjaamaan paikkaavalla lainsäädännöllä jälkikäteen.

Huumausainekysymys on luonteeltaan sellainen, että lainsäätäjän tahto — ehkä lainkirjoituksen perinteestä poiketen — kannattaa kirjoittaa lakipykäliin mahdollisimman selkeästi.

Kirjoittamisen periaatteen voimme ilmaista näin: lain ankaroitamisen täytyy kohdistua oikeaan ”kohteeseen”. Törkeän tekemuodon huumausainerikos on hallituksen esityksessä mielestämme oikein. Teon seuraamus on aina vankeutta. Varsinaisessa huumausainerikoksessa kannattaa erottaa toisistaan huumausaineen valmistus, maahantuonti, myynti ja hallussapito näitä toimintoja varten sekä huumausaineen käyttö. Lain ankaroitamisen tulee kohdistua ensin mainittuihin tekemuotoihin, mutta kokeilunluonteinen käyttökäyttökin kannattaa pitää huumausainerikospykälän sisällä. Sen sijaan seuraamuksen siitä tulee olla — tuomarinohjeitten mukaisesti — kovalla kädellä ”lempeä”, sillä ”kaikki rangaus pitää olla parannukseksi”. Poliisin (ja myös esimerkiksi järjestysmiesten erilaisilla nuorisofestivaaleilla) tulee voida tarttua asiaan siinä hengessä. Heillä on mm. henkilötarkastusoikeus.

Hallituksen esityksen pykälämuotoilu ei mielestämme käytännössä johda tähän, vaan lain ”leppäsuun” käytännön tulkintaan, joka vain lisää ongelmallisuutta asian ympärillä. Rikoksen tekemuodot ovat saman asteikon sisällä eivätkä muuta mittaamiskäytäntöä.

Jos taas käyttö irroitetaan lievänä tekemuotona omaksi laitton käyttöpykäläkseen, se puolestaan saa käytännössä ylikorosteisen merkityksen ja huumausainerikospykälän lakiin kirjattu ankaroitettu muoto jää käyttöpykälän rinnalla vähäiseksi. Ja kuitenkin huumausaineen valmistus ym. tekemuodot ovat ne, joihin tulee nyt ennakoita ankarasti puuttua.

Ehdotammekin,

että lakiehdotuksen 50 luvun 1 § hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

1 §

Huumausainerikos

Joka laittomasti

1) valmistaa tai yrittää valmistaa huumausainetta taikka viljelee oopiumiunikkoa, kokapensasta tai hampua käytettäväksi huumausaineena tai sen raaka-aineena,

2) tuo tai yrittää tuoda maahan taikka vie tai yrittää viedä maasta taikka kuljettaa tai kuljetuttaa huumausainetta,

3) myy, välittää, toiselle luovuttaa tai muulla tavoin levittää tai yrittää levittää huumausainetta tai

4) *edellä 1—3 kohdassa mainitussa tarkoituksessa pitää hallussaan huumausainetta,*

on tuomittava huumausainerikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

Joka laittomasti käyttää, pitää käyttöönsä varten hallussaan tai yrittää hankkia huumausainetta, tuomittakoon niin ikään h u u m a u s a i n e r i k o k s e s t a s a k k o o n t a i v a n k e u t e e n e n i n t ä ä n y h d e k s i v u o d e k s i. (Uusi 2 mom.)

Helsingissä 11 päivänä marraskuuta 1993

Raimo Vuoristo

Leena Luhtanen

II

Yhtyen muutoin edustajien Vuoriston ja Lutasen vastalauseeseen sisältyviin ajatuksiin katsoimme kuitenkin, että erottelu erilaisten huumerikosten kesken olisi ollut mahdollista tehdä oikeusministeriön rikosoikeusprojektiin liittyneen ns. professorityöryhmän ehdotuksenkin mukaisesti. Valitettavasti jo mietinnön julkistamistilaisuudesta lähtien hallitus on suhtautunut siihen tavalla, joka loi väärän signaalin uudistuksen tavoitteista. Tähän ajattelumalliin pitäisi kuitenkin voida palata rikoslain kokonaisuudistuksen loppuyhteenvedossa.

Nyt toivottavasti väliaikaiseksi jäävässä kirjoitusmallissa pidämme riittävänä, että törkeiden huumausainerikosten asteikkoa kovenneetaan hallituksen esityksessä ehdotetulla tavalla ja että huumausaineiden käyttöä koskeva rangastusasteikko supistetaan tuomioistuinten nykykäytäntöä vastaavaksi.

Edellä olevan johdosta ehdotamme,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikoslain 16 luvun 19 §:n 1 momentti ja 32 luvun 4 §, sellaisina kuin ne ovat 24 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa (769/90), sekä

lisätään 32 luvun 1 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 24 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa, uusi 2 momentti ja lukuun uusi 6 a § sekä lakiin uusi 50 luku seuraavasti:

16 luku

Rikoksista julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan

19 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

32 luku

Kätkemisrikoksista

1, 4 ja 6 a §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

50 luku

Huumausainerikoksista

1 §

Huumausainerikos

Joka laittomasti

1) valmistaa tai yrittää valmistaa huumausainetta taikka viljelee oopiumiunikkoa, kokapensasaa tai hampun käyttöä varten huumausainetta tai sen raaka-ainena,

2) tuo tai yrittää tuoda maahan taikka vie tai yrittää viedä maasta taikka kuljettaa tai kuljetuttaa huumausainetta,

3) myy, välittää, toiselle luovuttaa tai muulla tavoin levittää tai yrittää levittää huumausainetta tai

4) pitää hallussaan tai yrittää hankkia huumausainetta (*poist.*),

on tuomittava *huumausainerikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

2 §

Törkeä huumausainerikos

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

3 § (*uusi*)

Huumausaineen laitton käyttö

Joka laittomasti käyttää huumausainetta, on tuomittava huumausaineen laittona käyttämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

4 (3) §

Huumausainerikoksen valmistelu

Joka tehdäkseen *huumausainerikoksen* valmistaa, tuo maahan, hankkii tai vastaanottaa tällaisen rikoksen tekemiseen soveltuvan välineen, tarvikkeen tai aineen, on tuomittava *huumausainerikoksen valmistelusta* sakkoon tai vankeuteen enintään *yhdeksi* vuodeksi.

5 ja 6 §

(Kuten valiokunnan mietinnön 4 ja 5 §)

7 (6) §

Menettämisseuraamus

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Menetetyksi on tuomittava myös

1) välineet, tarvikkeet tai aineet, joita on käytetty tässä luvussa mainitun rikoksen tekemiseen tai jotka on tähän tarkoitukseen hankittu, sekä

2) edellä 5 §:n 2 kohdassa tarkoitettut varat siinäkin tapauksessa, että teko on rangaistava huumausainerikoksena tai törkeänä huumausainerikoksena; varojen menettämiseen voidaan tuomita rahoittaja, rahoituksen vastaanottaja tai kumpikin yhteisvastuullisesti.

(3 ja 4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

8 §

(Kuten valiokunnan mietinnön 7 §)

Voimaantulosäännös

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 11 päivänä marraskuuta 1993

Tarja Halonen

Iivo Polvi

III

Pykälien osalta yhdyin vastalauseen n:o 2 ehdotuksiin.

Perusteluksi haluan em. vastalauseessa esille tuodun lisäksi todeta seuraavaa:

Keskeisin kiistakysymys tätä lakia käsiteltäessä on ollut huumausaineiden käytön rangaistusasteikko. On sinänsä kiistanalaista, voidaanko huumeongelmaa vähentää käyttöä rankaisemalla, koska rangaistavuus luo aina omat ongelmansa, aivan samoin kuin alkoholinkin kohdalla. Lisäksi on kyseenalaista, onko mielekästä säätää rangaistusta teosta, joka kohdistuu omaan itseän.

Katson kuitenkin, että käytön rangaistavuuden poistaminen kokonaan olisi antanut väärän viestin suurelle yleisölle. Siksi olin valmis kannattamaan kohtuullista rangaistusta myös huumeiden käytöstä.

Hallitus ja valiokunnan enemmistö päätyivät sille kannalle, että huumausaineiden käytön rangaistusasteikko säilytetään samana kuin se on

nykyisessä laissa, eli rangaistuksen maksimi on kaksi vuotta vankeutta. Mielestäni asteikko olisi tullut säätää vastaamaan nykyisin vallitsevaa tuomitsemiskäytäntöä, jonka mukaan pelkästään käytöstä tuomitaan sakkoa, mikäli syytteenä tai tuomitsemisesta ei kokonaan luovuta. Hallituksen ja valiokunnan enemmistön omaksuma kanta antaa tuomioistuimille liian suuren vallan ryhtyä käytännössä ankaroittamaan rangaistuksia toisin kuin lakia säädettäessä on ollut tarkoitus.

Vertailun vuoksi mainittakoon, että saman hallituksen saman ministerin esittelemässä rikoslain kokonaisuudistuksen toisessa vaiheessa kahden vuoden vankeus on kuolemantuottamuksen rangaistusmaksimi. Mielestäni on kohtuutonta rinnastaa huumausaineiden käyttö paheksuttavuudeltaan kuolemantuottamukseen.

Pidän erehdyksenä myös sitä, että huumausaineiden käyttö ja myynti on yhdistetty yhdeksi, paheksuttavuudeltaan ja rangaistusasteikoltaan

samanarvoiseksi teoksi. Mielestäni käytöstä seuraavan rangaistuksen tulisi olla selkeästi lievempi kuin myynnistä.

Kahden vuoden rangaistusmaksimia on perusteltu sillä, että se antaa poliisille oikeuden käyttää

tiettyjä esitutkintakeinoja, mm. kotietsintää ja henkilöön kohdistuvaa tarkastusta. Tämä sama tavoite olisi voitu toteuttaa myös pakkokeinolain erikoissäännöksellä lakiehdotusta valmistelleen työryhmän esityksen mukaisesti.

Helsingissä 11 päivänä marraskuuta 1993

Satu Hassi